

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

594 ויקרא תש"פ ט"ז סיון 594

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482

הנושא: ביקור חולים

בזה מבאר הצדיק רבי שמשון פינקוס זצ"ל, שבפגישה הזו של המלאך נאמר: "וַיִּקְרָא מֶלְאֵךְ אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם", ואילו בפרשת לך לך פרק ט"ז פסוקים ז' – י"א, כשברחה משרה, לא נאמר שהמלאכים קראו לה ודיברו עמה "מן השמים"?

וביאר, בפרשת העקדה גם נאמר "ויקרא אליו מלאך ה' מן השמים", וביאר המשך חכמה, שכיון שבעקידה היתה השראת השכינה של עבודת כהן גדול בקדש הקדשים, ובעבודת פנים נאמר (אחרי מות ט"ז, י"ז) "וְכָל אֶדְם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקָדְשׁ עַד צֹאתוֹ", ודרשו בירושלמי (יומא פ"ה ה"ב), אפילו מלאכים שנאמר בהם: "ודמות פניהם פני אדם". ואם כן המלאך לא יכול להיות שם עם אברהם, והיה צריך לקרוא לו מן השמים. עכ"ד המשך חכמה.

לפי זה מבאר הרב פינקוס, אצל הגר בתחילה כשברחה משרה לא נאמר "מן השמים", כי לא היה שם ישמעאל החולה, אבל בפעם השניה שהיתה ליד החולה ושכינה מראשותיו, ממילא אין רשות למלאכים להיות שם, לכן נאמר "וַיִּקְרָא מֶלְאֵךְ אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם".

הגמרא בנדריים (מ.) אומרת: רבא, יומא קדמאה דחליש אמר להון: לא תיגלו לאיניש, דלא לתרע מזליה, מכאן ואילך, אמר להון: פוקו ואכריזו בשוקא דכל דסני לי ליחדי לי, וכתביב בנפול אויביך אל תשמח". ודרחים ליבעי עלי רחמי.

וכתב בשטמ"ק בשם הרא"ם, דלא לתרע מזליה – שאין לך אדם שאין לו שונאים, ויאמרו בדין יש לבוא עליו חולי, שכך וכך עשה ומזכירין עוונותיו, ויש לחוש שמא למעלה ידונו אותו על פי דבריהם.

וביאר רבינו יוסף חיים זי"ע בספרו בן יהודע (שם) וז"ל: נ"ל בס"ד הטעם לזה, דידוע מ"ש רבינו האר"י ז"ל, דהחולי בא מסילוק אור החכמה, ואח"כ יבוא אור השכינה שהיא המלכות למעלה מראשו של חולה לסעדו ולשומרו. ובזה מובן הטעם, כי יומא קדמאה שנסתלק אור החכמה ממנו ישאר אותו היום רשימו, זה הכלל כל אור המסתלק ישאר רשימו באותו מקום כל היום כולו, וכיון דנשאר רשימו לא יבוא בו ביום אור

על הפסוק הפותח את פרשתנו "וירא אליו ה' באלוני ממרא", כתב רש"י: לבקר את החולה.

וכן אומרת הגמרא בסוטה (יד.) אמר ר' חמא ב"ר חנינא, מאי דכתיב 'אחרי ה' אלקיכם תלכו' (דברים יג, ה), וכי אפשר לו לאדם להלך אחר השכינה וכו', אלא להלך אחר מידותיו של הקב"ה וכו', הקב"ה ביקר חולים דכתיב 'וירא אליו ה' באלוני ממרא', אף אתה בקר חולים.

הרי לנו מקור לדברי חז"ל ששכינה מראשותיו של חולה, כמו שאומרת הגמרא בשבת (יב:.) 'הנכנס לבקר את החולה, לא ישב לא על גבי מטה ולא על גבי כסא, אלא מתעטף ויושב לפניו, מפני ששכינה למעלה מראשותיו של חולה שנאמר 'ה' יסעדנו על ערש דוי'".

והנה הגאון רבי חיים אחיו של המהר"ל מפראג בספרו ספר החיים (ח"ב פ"ח) מביא שני טעמים להסביר מדוע שכינה מראשותיו של חולה, האחד, כי הגוף מתנגד לנשמה, וכאשר הגוף נחלש החלק הרוחני שבאדם מתחזק, וזוכה שהכינה תשרה עליו. טעם שני, כיון ש"את שפל ואת דכא אשכון", ואין דכא כמו החולה. יעו"ש.

וכתב הגאון רבי יהונתן אייבשיץ בספרו תפארת יהונתן (פרשת וירא) להסביר את הפסוק (וירא כ"א, י"ז) "וַיִּקְרָא מֶלְאֵךְ אֱלֹהִים אֶל הָגֵר מִן הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ הָגֵר אֵל תִּירָאִי כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא שָׁם". ומובא במדרש (בר"ר נג, יד): "באשר הוא שם, אמר רבי סימון קפצו מלאכי השרת לקטרוגו. אמרו לפניו: ריבון העולמים אדם שהוא עתיד להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר? אמר להם: עכשיו מה הוא צדיק או רשע. אמרו לו: צדיק. אמר להם איני דן את האדם אלא בשעתו".

ומכיון שישמעאל היה חולה והשכינה למעלה מראשו של חולה, ממילא לא היה צורך בעזרת המלאכים להעלות את תפילתו של ישמעאל, והקב"ה קיבל את תפילתו ללא קטרוגו. וזהו שנאמר "כי שמע אלקים אל קול הנער באשר הוא שם", ש"הוא" הכוונה אל השכינה הקדושה שהיתה מראשותיו של חולה, וקיבלה את תפילתו ללא קטרוגים של המלאכים.

בענין זה הקשה רבינו יוסף חיים ז"ע בספרו בן יהוידע (ברכות לד.) על דברי הגמרא שם: "כל המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו".

וז"ל: יש להקשות ממה שכתוב בתענית דף כ"ג גבי רב מני שבקש מרבי יצחק בן אלישיב שיתפלל בעד אשתו שתתפיה, ושאלו מה שמה ואמר לו חנה, והתפלל תתפיה חנה, ואם תאמר שאני התם שלא היתה לפניו ולא היה מכירה, הנה מצינו עוד שם בדף כ"ה בשביבתא דר' חנינא בן דוסא דקא בניה ביתא, ולא מטו כשורי, ושאל לה מה שמך, אמרה לו איכו, והתפלל איכו נימטו כשורי, נמצא דקפיד לזכור את השם בתפילה, וכן משמע בילקוט פרשת חוקת בפסוק [במדבר כ"א ב'] אם נתון תתן את העם הזה בידי, שאם לא היו רואין בהם ב' דברים הפכיים שבזה נסתפקו מי הם, היו מזכירים שמם להדיה בתפילה ואף על פי שהיו לפניהם, נמצא טוב שיזכיר שם האדם בתפילתו עליו?

ותרין וז"ל: ונראה לי בס"ד דאם האדם מתפלל להמשיך לחבירו שפע טובה, אז טוב שיזכיר שמו כדי שיהיו אותיות שמו צינורות להמשיך בהם שפע הטובה ההיא, לכן ר' חנינא בן דוסא ורבי יצחק בן אלישיב שאלו על השם והזכירו בתפילתם, אך אם התפילה היא על חולה להסיר החולי ממנו וכיוצא בזה, טוב שלא יזכיר שמו, יען כי כל חולי ויסורין של צרה הבאה על האדם הוא מכח הקליפה הדבוקה באדם, שהוסיף בה כח על ידי עוונותיו, וכמו שכתב רבינו מהר"ם אלשיך ז"ל בפרשת תזריע בענין הצרעת, ואם יתפלל על חולה ובעל יסורין שעומד בצרה ויזכיר שמו, אז המקטרגים ומשטינים יתקנאו, ובפרט כי רוע מזליה, ואז ימצאו לו עלילות קטגוריים מצד עוונותיו לעכב רפואתו והצלתו, ולכן כל כהא המתפלל לא יזכר את השם, כדי שלא ירגישו המקטרגים ולא ידעו על מי מתפלל, ועל זה קאמר ר' חנינא המבקש רחמים על חברו אין צריך להזכיר שמו, ויליף זה מתפילה שהתפלל משה רבינו עליו השלום על מרים, ולא הוצרך לפרש שמה, ובזה ניחא לישיב דקדוק אחר דאמר הש"ס ולא קא מדכר שמה דמרים, וקשא דדי לומר ולא קמדכר שמה, אך פירש דמרים, לומר אף על פי שהיא מרים הצדקת הידועה שאין עליה פחד מצד המקטרגים שהיא צדקת גדולה, עם כל זה נזהר שלא לזכור שמה. ע"כ.

ונראה ליישב קושייתו בדרך אחרת, על פי דברינו לעיל כי החולה שכינה נמצאת מראשותיו, ממילא התפילה על החולה איננה צריכה את עזרת המלאכים, משא"כ תפילה בשאר דברים שצריך את עזרת המלאכים שיעלו את התפילות.

וכאשר זקוק לעליית התפילה על ידי המלאכים, מלאכים אינם יודעים מחשבות בני האדם (כן כתב נועם אלימלך פרשת בהעלותך, ביאור הגר"א על הש"ע סימן ק"א בשם הזוה"ק, ודלא כהתוס' במסכת שבת יב:), ולכן מוכרח להזכיר שמו, כדי שידעו המלאכים את כוונתו. אולם כשמתפלל מול החולה אינו צריך להזכיר את שמו, כי השכינה נמצאת והקב"ה יודע כליות ולב, ויודע למי כוונתו.

השכינה שהיא המלכות לשומרו, ולכן יומא קדמאה אין לו שמירה מאור השכינה, ואע"ג דנשאר רשימו דאור החכמה, אין לו שמירה מעלייתא מן הרשימו, ולכן יומא קדמאה יש פחד לגלות חוליו, פן ירגישו כוחות החיצונים שאור החכמה נסתלק ועדיין אור השכינה לא בא למעלה מראשו לשומרו ואפשר יזיקו אותו, לכן אמר להם יומא קדמאה לא תגלו, אבל אחר יומא קמא יבא אור השכינה וישמור אותו ובריא מזליה. עכ"ל.

וכתב החיד"א בברכי יוסף (י"ד סימן של"ו סק"א) בשם זקינו מהר"א אזולאי: "הרופא האמיתי היא השכינה כי שכינה בגימטריא רופא חינם".

הספורנו (וירא י"ח, א) כתב וז"ל: "וירא אליו ה' באלוני ממרא", כי שם נימול אברהם אז וכל ביתו נימולו איתו, שם הופיע האל יתברך שכינתו לעמו בברית כמשפט לכל כורתי ברית כענין אתם נצבים וכו' לעברך בברית, וכענין ויכרות לפני ה' ויעמוד כל העם בברית. ונראה לאברהם שהיה מוכן מכולם לאותה המראה, וכן ענין ויפגשהו ה' שלא נראה שם לדבר עם משה, אבל הופיע שכינתו לקבל ברית בנו כאמרו ביני וביניכם לדורותיכם. ואולי בשביל זה נהגו להכין כסא בעת המילה ובמקומה. ע"כ.

ומתבאר מדבריו, כי כסא המילה הוא כנגד השכינה, ולכאורה הרי כסא המילה משמש לכסאו של אליהו הנביא – מלאך הברית!?

אלא מבאר בספר זכר דוד (מודינא, עמוד ס"ו) וז"ל: ...והראיה כי לא לעונש ייחשב בלבד (חיוב הגעת אליהו הנביא לכל ברית מילה) אלא שנתעלה, יען קינא קנאת ה' צבאות, דהוא נעשה מרכבה לשכינה כמש"כ הרב יודעי בינה כת"י על מה שאמר בזהר (בהקדמה דף יד.) ועוף יעופף על הארץ – דא אליהו, הודיע בזה כי מכשירי המילה הוא להכין כסא לאליהו ולהזכירו בשם זה כסא לאליהו, ואם לא יזכירו איננו נמצא שם, ושצריך שימצא כדי שיהיה מרכבה אל השכינה אל הברית, שאם לא כן אין אליהו שרי תמן ואין כסא לשכינה. ע"כ.

בנדרים (מ.) איתא, כי אתא רב דימי אמר, כל המבקר את החולה גורם לו שיחיה, ושאינו מבקר גורם לו שימות, מאי גרמא, אילימא כל המבקר את החולה מבקש עליו רחמים שיחיה, וכל שאין מבקר מבקש עליו שימות, שימות סלקא דעתך? אלא כל שאינו מבקר אין מבקש עליו רחמים לא שיחיה ולא שימות וכו'.

וכתב בחידושי חתם סופר שם, יראה לפרש ע"פ מה שאמרו חז"ל המבקש רחמים בפני החולה אין צריך להזכיר שמו, כדכתיב "אל נא רפא נא לה", וכתבו המקובלים כי יש בהזכרת שמו קצת התעוררות הדין עליו, אע"פ שמ"מ קרוב לשכר ע"י התפלה, מ"מ לפעמים איכא קצת הפסד ע"י הזכרת שמו, משא"כ כשמתפלל בפני החולה, שאין צריך להזכיר את שמו, אז טוב לו, והיינו הנכנס לבקר מתפלל עליו שיחיה, כי לא צריך להזכיר שמו, משא"כ מי שאינו מבקר, שמבקש ואינו בפניו, זה צריך להזכיר שמו בתפלתו, ולפעמים יארע לו הפסד בדבר, אע"פ שמתפלל עליו שיחיה. ע"כ.